

KAZIMIERZ GADEK

Problemy entomologii leśnej w świetle obrad XXXVII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Entomologicznego w Krakowie

Wydzielenie w ramach sesji naukowej XXXVII Zjazdu PTE odrębnej sekcji entomologii leśnej dowodzi, jak bardzo wzrosła rola leśnych gatunków owadów, a szczególnie gatunków powodujących poważne szkody w gospodarce leśnej. Znalazło to odzwierciedlenie w wygłoszonych w czasie obrad 11 naukowych referatach oraz ożywionej dyskusji. Program VIII Sympozjum Sekcji Entomologii Leśnej PTE poświęcono również w całości zagadnieniom ochrony lasu w górach. Wygłoszono 13 referatów na temat szkodliwych owadów i aktualnego zagrożenia przez nie lasów górskich. Zainteresowanie problematyką entomologii leśnej wynika z alarmującego stanu zagrożenia lasów. Stosowane dotychczas metody i środki ochrony w wielu przypadkach już nie wystarczają. Wymagają one modernizacji i dostosowania do zmieniających się warunków pracy i nowych technologii, wprowadzanych w gospodarstwach leśnych.

Szczególnym zagrożeniem naszych lasów na całym obszarze północnej Polski jest gradacja brudnicy mniszki (*Lymantria monacha* L.). W 1979 r. objęła ona swymi żerami powierzchnię około 250 tys. ha drzewostanów sosnowych i świerkowych, a na powierzchni 180 tys. ha zaszła konieczność zastosowania zabiegów ratowniczych przy użyciu środków chemicznych. W 1980 r. powierzchnia żeru szkodnika wzrosła do 600 tys. ha, a zabieg chemiczny przeprowadzono na powierzchni 500 tys. ha. W 1981 r. przewiduje się dalsze rozszerzenie masowego wystąpienia szkodnika na powierzchni 1742 tys. ha, z czego zabiegiem chemicznym powinno być objęte około 1500 tys. ha! Tak rozległej gradacji i tak wielkiej powierzchni objętej ratowniczymi zabiegami chemicznymi na terenie naszego kraju dotychczas nie notowano!

W jodłowych drzewostanach Gór Świętokrzyskich od 1948 r. szkody powodowane przez masowy pojaw zwójek jodłowych występują stale z różnym nasileniem. W ostatnich latach, pomimo zabiegów chemicznego zwalczania, obszar 7 tys. ha objęty gradacją nie zmniejsza się.

W górskich drzewostanach świerkowych od 1976 r. zwiększa się poważne zagrożenie wskaźnicą modrzewianeczką (*Zeiraphera griseana* Hb.). Ten nowy dla naszych terenów szkodnik, objadający igliwie świerka, ze szczególnym nasileniem wystąpił na terenie Karkonoszy i Beskidu Wysokiego. Obszar zagrożenia obejmował w 1980 r. około 28 tys. ha. Jest to północny kraniec bardzo rozległej gradacji tego gatunku zajmującej w Karkonoszach po stronie ČSRS ponad 60 tys. ha. Szkodnik występuje głównie w lasach położonych na wysokości 600 - 1100 m n.p.m. i przyczynia się do zamierania drzewostanów świerkowych, szczególnie w górnym reglu. Również nowym szkodnikiem górskich drzewostanów świerkowych stała się w ostatnich latach osnujka świerkowa (*Cephalcia arvensis* Pnz.). Szkodnik ten wystąpił w 1980 r. na powierzchni 2,5 tys. ha w górnych partiach Beskidu Sądeckiego i w Gorcach.

Gradacyjne występowanie w górskich drzewostanach świerkowych tych gatunków owadów świadczy o daleko idących, niekorzystnych zmianach warunków ekologicznych, powstających pod wpływem gospodarczej działalności człowieka, szczególnie pod wpływem emisji przemysłowych. Obszary drzewostanów z widocznymi symptomami uszkodzeń przemysłowych zajmują już w Polsce 500 tys. ha.

Poważne zagrożenie stanowią szkodniki wtórne żerujące pod korą drzew iglastych osłabionych przez różne czynniki. W 1979 r. usunięto z terenu całej Polski około 2 mln m³ surowca opanowanego przez tę grupę szkodników. Pozostały nie usunięte dalsze 2 mln m³. Brak robotników leśnych opóźnia zabiegi ochronne i sanitarne w drzewostanach. Wiąże się to również z trudnościami transportowymi, powodującymi nieterminowy wywóz ściętego drewna. W czerwcu 1979 r. znajdowało się na terenach leśnych jeszcze 6 mln m³ nie wywiezionego surowca drzewnego, który w poważnym stopniu został opanowany przez szkodniki wtórne.

Przytoczone przykłady świadczą o wielkim gospodarczym znaczeniu entomologicznych badań prowadzonych na terenach leśnych. Referat wprowadzający, opracowany przez prof. Z. Sierpińskiego, podsumowuje kierunki i osiągnięcia entomologii leśnej w latach 1971 - 1980, dając bardzo szczegółowy bilans przeprowadzonych i opublikowanych badań entomologicznych w różnych ośrodkach naukowych naszego kraju. Tematyka pozostałych 10 wygłoszonych referatów, bardzo różnorodna w swej treści, świadczyła o kierunkach aktualnie prowadzonych badań w różnych placówkach naukowych i o osobistych zainteresowaniach autorów. Na szczególną uwagę zasługuje zawarta w referacie prof. Mirosława Stoliny koncepcja odpornościowego potencjału świerkowych ekosystemów w związku z gradacjami niektórych kambiofagów na terenie Słowacji. Potencjał ten to zbiór właściwości drzewostanów, na

podstawie których określa się (w danych ekologicznych warunkach) naturalną ich zdolność do unieszkodliwiania lub aktywizacji szkodników drzew oraz opanowywania wpływu czynników abiotycznych. Koncepcja opiera się na wynikach badań przeprowadzonych w górskich drzewostanach Słowacji. Może ona być szczególnie użyteczna w naszych górskich lasach. Badania entomologiczne na terenach leśnych wymagają dalszej intensyfikacji. Lepsze poznanie morfologii, biologii i ekologii poszczególnych gatunków szkodliwych owadów pozwoli na opracowanie skuteczniejszych metod ochrony przed narastającym zagrożeniem. Ważne jest również usprawnienie systemu upowszechniania wyników badań naukowych prowadzonych w różnych ośrodkach. Szybsze ich publikowanie i prezentowanie na specjalistycznych konferencjach i sympozjach naukowych może mieć istotny wpływ na wdrożenie do praktyki i na zahamowanie procesu zamierania niektórych drzewostanów na terenie kraju.

Instytut Ochrony Lasu AR
ul. Św. Marka 37, 31 - 024 Kraków